

INLEIDING

De voettocht naar Elveian is vooral een voettocht naar vroeger. Een voettocht naar de kindertijd toen de grens tussen deze en gene zijde nog vaag en ongedefinieerd was. Zoiets als met Samhain. Men kon toen makkelijk oversteken naar de andere kant, daar verblijven, en weer terugkeren. Het is een verhaal geworden van Lisa. De priesteres van gene zijde. Het is en blijft een zoeken naar wat verloren is gegaan in deze moderne maatschappij. Die hectisch en vol van stress is. Een verhaal van het Avondland, van Elveian. Waar alles nog goed was en je in kon wegvlugten. Als het allemaal wat tegenzat in deze reële wereld.

Het is bovendien een verhaal van zoeken. Zoeken naar vroeger, naar de kindertijd. Die iedereen nog in zich heeft, maar die begraven lijkt. Het Avondland zal er voor een ieder zijn die het weet te vinden. Maar eerst moeten we in contemplatie. Zoeken naar wat echt belangrijk is, naar wat er nog over is van de kindertijd. Vaak zullen het flarden zijn. Flitsen door je hoofd. Vaak is het meer samenhangend. In het nu volgende stuk worden mijn eigen kinderfantasieën verteld. Mijn eigen Elveian dat ik vond door een voettocht te ondergaan. Een pelgrimage naar het vroeger, waar alles beter lijkt dan het nu is. Het is bij me gebleven al die jaren lang. Pas nu durf ik erover praten. Nu het zo lang geleden is. Nu het bijna geheel verdwenen is in het alledag. Al die dagen dat we niet stilstonden dat we ook kind zijn geweest en dat we een wereld hadden die we Elveian noemen. Het verhaal is deze voettocht naar Elveian, een voettocht naar wie we waren. Vooral wie we nooit meer zullen zijn. Omdat we nu ouder zijn, omdat alles anders is. Vooral

omdat we de weg niet meer weten. De weg naar ons eigen kind zijn. Een voettocht, de voettocht naar Elveian.

Hij woonde in Meterik, een plaatsnaam die vermoedelijk is afgeleid van de combinatie van "Mater" of "Matrona" met het achtervoegsel "-iacum", waarmee wordt aangeduid: "in het bezit van de Grote Godin" of "de Grote Moeder". Deze etymologie wijst op een Keltische oorsprong, wat wordt ondersteund door diverse archeologische vondsten. Op de heidevelden van Noord-Limburg, die na de laatste ijstijd ontstonden, werden al in het Mesolithicum (10.000-5.300 v.Chr.) stenen werktuigen aangetroffen. De oudste bekende permanente nederzetting in dit gebied stamt uit de IJzertijd, tijdens de Keltische La Tène-cultuur (450-50 v.Chr.).

In 1983 werden delen van een pottenbakkersoven uit circa 500 v.Chr. gevonden aan de St. Maartensweg in Schadijk. Langs de Crommentuynstraat zijn sporen van IJzertijd-aardewerk uit een nabijgelegen nederzetting ontdekt. Verder kwam in 2006, in het Meterikse veld, de omtrek van een boerderij uit de late IJzertijd (ongeveer 200 v.Chr.) aan het licht. De spreiding van deze vondsten suggereert dat het Meterikse veld reeds in deze periode werd bewoond. Als dit klopt, zou de naam "Meterik" eveneens kunnen stammen uit de Keltische taal, bijvoorbeeld als verbastering van "mi ater ruc", wat "de hooiberg van mijn vader" betekent.

De regio maakte deel uit van het Romeinse Rijk (50 v.Chr. – 456 n.Chr.), in de Civitas Tungrorum, waar Germaanse stammen zoals de Tungri en later de Salische Franken zich vestigden. In het Meterikse veld is een Romeinse munt gevonden. Hoewel sommige theorieën suggereren dat de naam Meterik is ontstaan

toen een Romeinse soldaat hier land kreeg, zijn er geen restanten van Romeinse gebouwen aangetroffen.

Na 515 na Chr. werd het gebied opgenomen in het Frankische Austrasië, later het Karolingische Rijk en ten slotte het Heilige Roomse Rijk. In het Meterikse veld is een Karolingische nederzetting gevonden met plattegronden van 23 grote en 21 kleine gebouwen en vier waterputten, daterend uit 625-1000 na Chr. In deze periode ontwikkelde zich een feodaal landbouwsysteem, met gezamenlijk gebruikte landbouwgrond en veelvuldig verplaatsende boerderijen in dienst van de adel. Door gebruik van heideplaggen en mest steeg de hoogte van het Meterikse veld geleidelijk met circa 1,7 meter. Turf uit de Peel diende als brandstof.

De nederzetting Meterik ontstond als een verzameling verspreide boerderijen rondom het open veld, vergelijkbaar met gemeenschappen als Schadijk ('De Schaak') in het noorden, met schrale gronden, en Middenlijk ('Middelik') en Veld-Oostenrijk ('Osterik') in het oosten. Het achtervoegsel '-ik' verwijst mogelijk naar het veld (es, enk, rijk), maar de precieze oorsprong van de naam Meterik blijft onduidelijk.

De oudst bekende schriftelijke vermelding van 'Meterick' dateert uit 1483. In de Middeleeuwen (na 1100 n.Chr.) werd het gebied onderdeel van het graafschap, later het hertogdom Gelre. De eerste machtscentra lagen langs de Maas. In 1326 verrees het nabijgelegen slot Huys Ter Horst, aan de samenkomst van de Kabroekse Beek en de Grote Molenbeek. Dit kasteel diende eeuwenlang als adellijk verblijf, terwijl het eigendom van de gronden in het Meterikse veld regelmatig wisselde. Zo bezat de familie Van Mirlaer uit Meerlo het

noordelijke deel bij Schadijk; de zuidelijke en oostelijke delen behoorden toe aan de eigenaren van Huys Ter Horst.

Meterik kende in de Middeleeuwen een eigen verdedigingswerk, een zogenaamde 'schans', van ongeveer een halve hectare. Deze bestond uit een aarden wal en een met water gevulde gracht met ophaalbrug. In 1622 verschijnt het gebied op schrift als de 'schansweide'. In 1755 stond er nog een huis, dat kort voor 1793 werd afgebroken, voorafgaand aan het tekenen van de oudst bekende moderne kaart (de Tranchot- en von Müfflingkaart van 1802-1804). De ligging was vermoedelijk verscholen bij de beek aan de Donkstraat, waar de familie 'Schans' lang woonde.

Politieke omwentelingen na de Franse bezetting (1794), de afschaffing van de adellijke heerlijkheden (1798) en de latere vorming van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, maakten een einde aan het feodale bewoningssysteem. De verspreide boerderijen gingen over in handen van families, wier namen op de Tranchotkaart zijn terug te vinden en die als informele Limburgse bijnamen tot op heden worden gebruikt. Deze bijnamen verwijzen vaak naar de boerderij of locatie.

Noordelijk en oostelijk van het veld leidden het afplaggen van heide tot een kaal landschap met zandduinen, die rond 1850-1860 werden beplant met dennen, waarmee de 'Schadijker Bossen' ontstonden. De uitvinding van kunstmest stimuleerde de agrarische ontwikkeling van de resterende heidevelden ten zuiden van het veld; als restant bleef het 'Rotven' bestaan.

Meterik is een kerkdorp, met in het noorden de schrale gronden van de Schaak (Schadijk), waar het bos begint. Dit bos, de Schadijkse Bossen, kende hij goed; hij had het vele malen bezocht, zonder ooit tot de kern door te dringen: de hoge

zandduinen, waar niemand kwam. Op een zonnige dag zocht hij wederom naar het hart van het woud, door hem 'het hart van het woud' genoemd, lokaal bekend als de Sint-Maartensberg. Dit is een hoog opgestoven zandduin uit de Formatie van Kootwijk, bron van zijn fascinatie én angst, in lokale verhalen verbonden met Seresta, de godin van angst. Hij bezocht vaker de kampenontginningen aan de voet van de Maartensberg: het Gussenveld, de Holtakker en het Sisterum, maar dat was telkens aan de rand van het woud. Boeren bewerkten het Gussenveld wanneer plots de magische nevel opkwam. Deze keer was hij samen met Martijn en Reinoud. Ten noordwesten van Meterik liggen de Schadijkse Bossen, met een hoogteverschil van circa 10 meter (van 28,4 tot 38,6 m NAP). De geschiedenis van dit gebied toont een complexe wisselwerking tussen natuurlijke processen en menselijk ingrijpen. Van oudsher bestond het uit uitgestrekte heidevelden, waarvan boeren plaggen staken voor strooisel en mest, en hun schapen lieten grazen. Dit intensieve gebruik leidde tot ontbossing en het ontstaan van zandverstuivingen en een heuvelachtig reliëf. Binnen Limburg worden drie fasen van zandverstuiving onderscheiden: een pre-middeleeuwse, een middeleeuwse en een post-middeleeuwse fase. Vooral de middeleeuwse en post-middeleeuwse verstuivingen zijn voor deze regio van belang, veroorzaakt door afplagging van heide, overbeweiding en klimatologische factoren. De boeren troffen uiteenlopende maatregelen tegen het oprukkende zand, om hun akkers te beschermen.

De ernst van de situatie blijkt uit historische bronnen: "De kerk raakte door zandverstuivingen tot aan de vensters bedolven, en

men moest tienduizenden karren zand afvoeren om het maaiveld weer op peil te brengen."

Aan het eind van de 19e eeuw vormden de zandverstuivingen een ernstige bedreiging voor landbouwgronden en infrastructuur. Om dit tegen te gaan en te voorzien in de groeiende vraag naar hout – vooral voor de Limburgse mijnbouw – werden grote delen van het heide- en zandgebied beplant met grove dennen. Zo veranderde het landschap van een open heideveld naar een gesloten naaldbos.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog boden de Schadijkse Bossen, door hun dichte begroeiing, een schuilplaats aan onderduikers, waaronder geallieerde piloten en mannen die zich wilden onttrekken aan de tewerkstelling in Duitsland. In 1943 vond hier een tragische gebeurtenis plaats: de executie van verzetsstrijder Derk van Assen door de Duitse bezetter, die wordt herdacht met een monument in het bos.

Sinds het begin van de 21e eeuw heeft Staatsbosbeheer het beheer aangepast, gericht op herstel van het oorspronkelijke landschap. Door selectief bomen te kappen ontstaan open plekken waar heide en stuifzand zich weer kunnen ontwikkelen. Schapenbegrazing wordt ingezet om het herstel van de heide te bevorderen. Tegenwoordig vormen de Schadijkse Bossen een afwisselend landschap van bos, heide en zandduinen: een waardevol natuur- en recreatiegebied, waarin de sporen van het verleden nog zichtbaar zijn.

Martijn en Reinoud vertrokken vanaf de parkeerplaats bij het Gussenveld, een locatie waarvan de naam 'Gussekuulke' in Melderslo verwijst naar het lokale landschap en de geschiedenis van de boerderij 'Ermeshof', eeuwenlang bewoond door de familie Van Helden. 'Kuulke', Limburgs voor

poel, verwees naar het lager gelegen en natte deel van hun weiland, in de winter een populaire schaatsplek. Historische kaarten, zoals de Tranchotkaart, bevestigen het bestaan van deze poel en de ligging van de boerderij.

De bijnaam 'Gusse' is generaties lang aan de familie Van Helden verbonden, hoewel de oorsprong daarvan niet meer bekend is. Verder onderzoek bracht aan het licht dat in Meterik het gebied 'Gussenveld' bestond, waarvan Gerardus van Helden begin 19e eeuw eigenaar was. Opeenvolgende generaties Van Helden woonden hier, voordat een deel van de familie naar Melderslo verhuisde. Vermoedelijk is de bijnaam 'Gusse' afgeleid van een voorvader genaamd Gus (afkorting van Augustus of Gustav), een gebruikelijke wijze van naamvorming in de streek. Tot op heden blijft de precieze herkomst van de bijnaam 'Gusse', en de relatie met de familie Van Helden, onderwerp van lokaal historisch onderzoek. Martijn en Reinoud trokken het stuifzandgebied in, omringd door heide. Ze dachten het doel nabij te zijn, maar schijn bedriegt; ze waren het begin nog niet eens gepasseerd. Beiden raakten overmand door angst. Ze voelden zich verlamd, onmachtig om zich te verzetten, en keerden terug naar het vlakke Gussenveld, aan de voet van de duinen. Ook bij de Holtakker werden ze teruggeworpen. Alleen bij de kampenontginning van het Sisterum leek een opening te ontstaan, zodat ze het gebied konden betreden. De wind woei hier vrij, wakkerde hun angst aan, en dreef hen uiteindelijk terug naar Meterik. Nu wisten ze waar de toegang lag. Ze verzamelden hun geologische en fysisch-geografische uitrusting: een Edelmanboor en een Van-der-Staaij, stevige bergschoenen, geologische en bodemkaarten, een zandliniaal,

canvas zeil, karton om op te tekenen, loep, kompas, hellingmeter, pF-ringen, tensiometers, schop, geologische hamer, theodoliet, fototoestel, meerdere laptops en tot slot een toeristische kaart voor de route. Kortom: de geografen waren, in Duitse termen, ‘gestaffeld’ en klaar voor onderzoek.

Beiden waren als fysisch-geografen bezig met hun afstudeeronderzoek bij Ward Koster, gericht op de Formatie van Kootwijk. Ze hadden gehoord over het onoverwinnelijke bos, dat ook wel als woud werd aangeduid. De volgende ochtend, terwijl de hemel nog blauw kleurde, vertrokken zij op ontdekkingsstocht. Na het passeren van het Gussenveld en de Holtakker bereikten ze het Sisterum. Na enig zoeken vonden ze uiteindelijk de toegang tot het bos.

Toen zij het bos betraden, werden zij direct getroffen door een felle, angstaanjagende wervelwind. “We moeten doorgaan,” zei Martijn tegen Reinoud. “We moeten dit overwinnen.” Na enige tijd ging de wind liggen. “Welkom in Elveian,” sprak een stem, maar ze konden niet zien van wie deze afkomstig was.

Zo kwamen zij te weten dat het woud Elveian heette. Het was een legendarisch, sprookjesachtig rijk, waar sagen en mythen nog tot leven kwamen. Hier heersten koning Radolf en zijn vrouw Jutta, die hun intrek hadden genomen in een imposant kasteel in het hart van het bos. In dit gebied leek de tijd stil te staan, en elke bezoeker werd met achterdocht gadeslagen. Toch nam Elveian in omvang af; aan de randen van het bos werd steeds meer gekapt. Het bos viel onder het beheer van Staatsbosbeheer. Van alle legendes was alleen die van de tetramorf nog springlevend.

Carl Jung heeft hierover opgemerkt dat religie en psychologie samenkomen in zijn werk. Hij stelde: “Ik moet hier wel over Christus spreken, want hij is de nog levende mythe van onze cultuur. Christus is onze cultuurheld die, los van zijn historische bestaan, de mythe van de goddelijke oermens en van de mystieke Adam belichaamt. Hij is de kern van de christelijke mandala; hij is heer van de Tetramorf – dat wil zeggen, van de vier symbolen van de evangelisten (mens/Mattheüs, leeuw/Marcus, stier/Lucas, adelaar/Johannes), die de vier pijlers van zijn troon vertegenwoordigen. Hij is in ons, en wij in hem.” Jung voegde hieraan toe: “Hoewel ik mijzelf als christen beschouw, ben ik ervan overtuigd dat het huidige christendom niet de ultieme waarheid is. De chaotische situatie van deze tijd bewijst dat. Daarom acht ik een fundamentele verdere ontwikkeling van het christendom noodzakelijk.”

Elveian bleef het land van de elfen; zij voerden er de heerschappij. Koning Radolf liet zijn raadgeefster en priesteres, Lisa, bij zich komen. Lisa vroeg zich af wat de koning ditmaal wilde. Radolf zag dat zijn rijk kleiner werd. De landontginningen bij het Gussenveld, Holtakker en Sisterum waren tot daaraan toe, maar inmiddels lag er een plan om het naaldhout te kappen ten behoeve van heideontwikkeling, zodat het zand opnieuw kon gaan stuiven. Ook het gebied ten westen van de Lorbaan werd gerooid, waarna men inheemse boomsoorten als eik, beuk en els aanplantte – bomen die voorheen dienden als hakhout of in houtsingels.

“We hebben twee gasten van Staatsbosbeheer op bezoek,” vervolgde Lisa. “Wellicht kunnen zij ons meer vertellen. Zij zijn hier per ongeluk via het Sisterum terechtgekomen.” “Ontvang

hen gastvrij,” sprak de koning. Martijn en Reinoud werden in de watten gelegd. “Het is goed toeven in Elveian,” zei Martijn tegen Reinoud. Wat zij echter niet wisten, was dat één dag in Elveian gelijkstond aan een heel jaar in de mensenwereld. Koning Radolf begon zijn verhaal: “Wij weten dat dit gebied in de mensenwereld onder Staatsbosbeheer valt. Maar hier gelden onze eigen wetten, onze eigen tijd. Of dit een relict is? Wie zal het zeggen. Binnen de volksmond spreken men van de Schaak, maar er zijn meer rijken. Zo is Avalon, ten westen van ons, goed bekend, terwijl Walhalla oostelijk ligt. Sommige zielen reizen naar de Onderwereld, waar koning Arawn heerst, anderen naar de Otherworld, een plek van welzijn. Jullie moeten echter terug naar de wereld van de mensen,” zei Radolf vastbesloten. “Jullie tijd is nog niet gekomen; jullie hebben nog een leven te leven.”

Om het belang van verbinding met de natuur te onderstrepen, citeerde Radolf: “Om in harmonie met de aarde te leven, dienen we ons opnieuw bewust te worden van de energie van de Godin – de macht van de Grote Moeder, waarover Carl Jung opmerkte: *‘Ze zit vol listen en valkuilen, opdat de mens valt, op aarde terecht komt, er verstrikt raakt en gevangen blijft, zodat het leven geleefd wordt.’*”

(Vivian Crowley – De Oude Religie)

“Jullie mogen gaan,” sprak Radolf. “Lisa zal jullie begeleiden naar de Aardse wereld. Hiervoor dienen jullie het grote water over te steken.” Lisa nam plaats in de voorsteven van de boot, terwijl de roeiers hun werk deden. Al snel bereikten zij het Sisterum, waar hun avontuur was begonnen. Ze vervolgden hun weg richting Meterik.

Lisa kon toveren. Daarvoor had ze de toverkubussen. Op verschillende manieren werden ze gestapeld. Soms veranderen ze in een haan, dan weer in een konijn. Het sluitstuk was altijd dat ze een kabouter toverde uit de kubussen. Toch waren dit niet de enige magische momenten: ze keken over het grote water en zagen in de verte de bewoonde wereld liggen. Daar waar alles hectisch aan toe ging, terwijl het hier *laisser-faire* was. Martijn en Reinoud maakten een rondje rond het kasteel. Dit was niet gemakkelijk want het kasteel was omringt door tuinen van verschillende soorten. De Engelse tuin beviel hem het beste. Daar waren ze dan ook altijd te vinden. Lisa kwam regelmatig op bezoek. Lisa werd hun boezemvriend, klein van stuk met grijze haren en een wipneus, dat was Lisa. Altijd klaar voor een tovertruc. Haar favoriete act was die met de duif. Kijk eens zei ze dan, dit hokje is leeg en het volgende moment vloog er een duif uit. Martijn kon niet bevatten hoe ze dat deed. Het geheim van de smid, zei ze dan altijd. Een kwestie van toveren. Een kwestie van magie. Ze nam de kubussen één voor één op en maakte er een paard van waarop ze wegreed. Martijn en Reinoud keken voor zich uit. Was Vivianne van het Meer maar hier?, sprak Reinoud. Je wilt toch zeker niet terug. Ik heb verwanten in de aardse wereld, zei Reinoud. Ze zullen me missen. Ik vind het prima zo hier, ging Martijn verder, het is mijn land geworden. Mijn magisch land waar alles kan en niets moet. Waar onze voorouders nog leven.

Elevian was het land van overvloed. Rivieren vol van vissen. Bossen met wild en uitgestrekte akkers. Toch draaide het allemaal om het kasteel. Het kasteel met de 100 torens. Hier woonde, zoals gezegd, Radolf ook wel de Visserkoning